

Negacija

Jungslawen i nihilistički nacionalizam 1907 – 1914

Jungslawen i nihilistički nacionalizam 1907 – 1914
2023

Tekst je objavljen u trećem broju Antipolitike antipolitika.noblogs.org

negacija.anarhija.net

2023

1.

Jungslawen su bili mladi jugoslavenski revolucionarni nacionalisti iz bosne i hrvatske koji su se politički razvili tokom godina koje su neposredno prethodile Prvom svjetskom ratu.

S obzirom da su u velikoj meri bili inspirisani evropskim nacionalističkim pokretima devetnaestog veka, kao i zbog jakog nemačkog intelektualnog uticaja na njih, istoričar Milorad Ekmečić dao im je nemačko ime “Jungslawen”.

Mlada Bosna, grupa koja je 1914. godine izvršila atentat na Franca Ferdinanda u Sarajevu, danas je najpoznatija i najvažnija sekcija ovog pokreta. Mnogi anarhisti na Balkanu su danas spremni da istaknu anarhističke uticaje na ovu grupu, ili čak da mladobosance proglase za anarhiste, iako su članovi Mlade Bosne jasno odbacili anarhizam zarad nacionalizma.

Namera ovog teksta je pokušaj da se ova konfuzija razjasni.

Kako bismo bolje sagledali šta su Junglawen-i stvarno bili, počecemo od razmatranja nekih aspekata istorije srbije, hrvatske i bosne, a zatim preći na razmatranje ideja koje su uticale na jugoslovenski revolucionarno-nacionalistički pokret s početka 20. veka.

2.

Tokom procesa koji je trajao od 1804. do 1835. godine, a koji je Leopold fon Ranke nazvao “Srpska revolucija”, srbija je uspostavljena kao de facto nezavisna država, a ta je nezavisnost zvanično potvrđena na Berlinskom kongresu 1878. godine.

Tokom ovog procesa, ukinuti su feudalni odnosi i učinjeni prvi pokušaji uspostavljanja liberalnog ustavnog sistema u srbiji. Osnovano je nekoliko političkih partija koje su postojale u napetom odnosu sa često autokratski nastrojenim vladarima (prvo kneževima, potom kraljevima) iz dve suparničke dinastije, Obrenovića i Karađorđevića.

Daleko najmnogoljudnija klasa u srbiji bila je klasa sitnog seljaštva, koja je raspolagala sitnim zemljišnim posedima. Iz malobrojnog obrazovanog stanovništva formirana je nova vladajuća klasa: birokratija. Ovako je Bakunjin pisao o srbijanskim birokratama u svojoj knjizi *Državnost i anarhija* (1873):

“Dok su još mladi i nisu još stigli da se iskvaru u državnoj službi, te mladiće uglavnom odlikuje plameno rodoljublje, ljubav za narod, prilično iskreni liberalizam pa čak u posljednje doba demokratizam i socijalizam. Ali tek što stupe u službu, pobjeđuje gvozdena logika položaja, stanja

stvari koje je prisutno u određenim hijerarhijskim i probitačnim političkim odnosima pa mladi rodoljubi postaju od glave do pete činovnici, ostajući reklo bi se, i nadalje i rodoljubi i liberali. No dobro je poznato kakav je liberalni činovnik, on je neusporedivo gori od obična i neprikrivena činovnika-boga i batine.”

Pro-austrijski autokrata, kralj Aleksandar Obrenović ubijen je 1903. godine od strane grupe zaverenika koji su svi bili oficiri srbijanske vojske. Tako Petar Karađorđević, iz rivalske dinastije, postaje kraljem. Tokom celog ovog perioda dominantna politička partija bila je Narodna radikalna stranka, koja je podržavala ubistvo te je pokušavala da približi Srbiju Rusiji i Francuskoj.

Ovaj je događaj doveo do velikih napetosti između austro-ugarske imperije i Srbije. Te su se napetosti pogoršale tokom serije sledećih dešavanja: tzv. Carinski rat 1906-1908 (poznat i kao Svinjski rat), u kom je austro-ugarska Srbiji nametnula trgovinski embargo; unilateralna aneksija Bosne od strane austro-ugarske 1908. godine (srpski nacionalisti su Bosnu videli kao srpsku zemlju, a ovaj potez austro-ugarske su i evropske sile smatrale ilegalnim); kao i neočekivane pobeде Srbije u Balkanskim ratovima 1912-1913, uz teritorijalno proširenje Srbije na račun Turske.

3.

Nacionalizam se u hrvatskoj razvijao u okolnostima koje su uglavnom bile određene i ograničene činjenicom da je Hrvatska bila teritorija u okviru austro-ugarske imperije. Habsburška imperija je 1876. godine reformisana kao austro-ugarska. Takozvana “Austro-Ugarska nagodba” uspostavila je imperiju kao dualnu monarhiju, savez dve suverene države. Sledeće, 1868. godine, postignuta je “Hrvatsko-Ugarska nagodba”, po kojoj je uveden dodatni dualizam, ovoga puta u okviru ugarskog dela imperije. Po hrvatskom shvatanju ovog kompromisa, Hrvatska je viđena kao država i nacija, koja je bila u savezu sa Ugarskom, a koja je zauzvrat kao veća jedinica bila u savezu sa Austrijom. Kako je ugarska strana imala drugačije viđenje sporazuma došlo je do nacionalističkih napetosti.

Hrvatska je imala parlament (sabor), vladu, i postavljenog “bana” – u suštini predsednika vlade.

Različite političke partije koje su se formirale u hrvatskoj obično su definisane prema njihovom odnosu spram nagodbe iz 1868. Drugo ključno pitanje ticalo se velike populacije etničkih Srba u hrvatskoj.

Hrvatski nacionalisti su ovom pitanju pristupali na različite načine, ali postojale su dve primarne struje mišljenja:

Prvo, postojao je ilirski i kasnije jugoslovenski pokret kog je predstavljala Narodna stranka, kasnije Nezavisna narodna stranka, a još kasnije Napredna omladina i druge grupe. Po mišljenju ovoga pokreta hrvati i srbi iz hrvatske bili su delovi iste nacije, koju je trebalo zvati jugoslovenskom. U skladu sa ovom idejom, hrvatski sabor je doneo različite odluke. Tako je 1861. godine sabor odlučio da se zvanični jezik hrvatske zove jugoslavenski.

Nasuprot tome, druga struja, koju je oličavao ideolog hrvatskog nacionalizma Ante Starčević, insistirala je na važnosti održavanja hrvatskog nacionalnog imena i "istorijskih prava" koja su tom imenu pripisivana. Po ovome pogledu srpska nacionalnost na teritoriji hrvatske nije postojala. Ali srbi kao takvi nisu odbačeni. Starčević (čija je majka bila srpkinja) smatrao je da su srbi hrvati. Štaviše, Starčević je sve slovenske stanovnike srbije, bosne i crne gore smatrao za hrvate. Starčević i njegovi sledbenici su osnovali Stranku prava, koja je kasnije imala mnogo različitih frakcija, a koje se sve mogu okarakterisati korišćenjem odrednice "pravaši", nasuprot jugoslovenski orijentisanih "naprednjaka".

4.

Isti onaj Berlinski kongres koji je 1878. priznao nezavisnost srbije (i crne gore) doneo je i odluku po kojoj se bosna, iako i dalje zvanično deo turske, našla pod austrijskom administracijom.

Od svih teritorija koje će kasnije činiti jugoslaviju, bosna je možda najjasnije bila u kolonijalnom položaju. Stari feudalni sistem osmanskog carstva je i dalje bio na snazi, a teritorijom su upravljali guverneri koje je postavljala austrija.

Godine 1914. je u Bosni bilo 93, 336 kmetovskih porodica . Pravoslavno stanovništvo, koje je činilo više od 40% ukupne populacije, kontrolisalo je samo 6% zemlje. Više od 90% zemlje imalo je muslimanske vlasnike, što naravno ne implicira da su svi muslimani bili zemljoposednici. Sa druge strane, većinu državne birokratije činili su stranci. Manjinu lokalaca koji su bili zaposleni od strane države činili su gotovo isključivo katolici.

To znači da su od tri glavne etničke skupine koje su živele u bosni, srbi bili najmarginalizovaniji. Ali bez obzira na to, pokret nacionalističke omladine koji se razvio u godinama pre Prvog svetskog rata bio je sačinjen od ljudi sva tri etnička porekla, i uz to blisko, lično i ideološki, povezan sa mladim nacionalistima iz hrvatske.

5.

Sve u svemu, ovo je veoma tužna, iako poučna, priča, i čini mi se ne-prikladnim da je završim nekim vedrim sloganom. Ali biti tužan ponekad je prigodno osećanje. Pre nego da pravimo anarhističke heroje od pripadnika ove generacije radije možemo biti tužni zbog njihovih sudbina, kao i zbog svih onih života koje je nacionalizam učinio bednijima.

Ali ovde mogu upotrebiti jedan trik i završiti tekst sa par fotografija načinjenih 2014. godine tokom pobune u bosni, pobune koje je iznedrila odličan slogan pisan na zidovima bosanskih gradova, dok su gorela sedišta nacionalističkih partija: "Smrt nacionalizmu!"

Korišćene knjige:

Miloš Vojinović, *Političke ideje Mlade Bosne*, Filip Višnjić, 2015.

Josip Horvat, *Pobuna omladine 1911-1914*, SDK Prosvjeta – Gordan, 2006.

Vladimir Dedijer, *Sarajevo 1914*, Prosveta, 1966.

Veselin Masleša, *Mlada Bosna*, Kultura, 1945.

Mirjana Gross, *Nacionalne ideje studentske omladine u Hrvatskoj uoči I svjetskog rata*, u: Historijski zbornik, godina XXI-XXII, 1968-1969.

Leo Pfefer, *Istraga u Sarajevskom atentatu*, Nova Evropa, 1938.

Vojislav Bogićević, *Sarajevski atentat – stenogram Glavne rasprave protiv Gavrila Principa i drugova*, Državni arhiv Sarajevo, 1954.

Ratko Parežanin, *Gavrilo Princip u Beogradu*, Catena Mundi, 2013.

Dobroslov Jevđević, *Sarajevski zaverenici*, Familet, 2002.

Miloš Ković, *Gavrilo Princip – dokumenti i sećanja*, Prometej, 2014.

Niko Bartulović, *Od revolucionarne omladine do ORJUNE: istorijat jugoslovenskog omladinskog pokreta*, Direktorijum Orjune, 1925.

U nacionalističkoj groznici, delimično indukovanoj tlačenjem i siromaštvom, delimično sklonošću ka nihilizmu i jakim nagonom za smrću i voljom da okončaju svoje živote žrtvujući se na oltaru otadžbine, ubedili su sebe da je nacija ostvarenje utopije.

Danas, na žalost, nismo prevazišli ovakvu konfuziju.

Pre nekoliko godina, tokom diskusije o nasleđu Krste Cicvarića, jedan “srpski anarhista” je ustvrdio da ne postoji nikakva protivrečnost u tome što je Cicvarić koristio nacionalistički jezik dok je još uvek bio u svojoj anarhističkoj fazi, i kada je govorio o stvaranju “velike srbije” da je mislio na “jugoslaviju”, a obe ove stvari su označavale ostvarenje anarhije (velika srbija = jugoslavija = anarhija). Po ovoj osobi, ono što su Cicvarić i mladobosanci želeli bilo je “ujedinjenje naroda u anarhiji” – Ova parafraza sociološke definicije nacije, nešto je najbliže pravoj definiciji apsurdna koji predstavlja nacional-“anarhizam”.

Uz to, na ulicama Beograda možemo videti grafite koje je napisala antifašistička grupa, a koji tvrde da je predsednik srpske kolaboracionističke vlade Milan Nedić “izdajnik”. Ovde, više od sto godina posle Cicvarića, vidimo pokušaj formulisanja slobodarske politike korišćenjem nacionalističkog jezika.

To je nemogući cilj, svaki pokušaj mešanja anarhizma sa nacionalizmom neminovno će rezultovati jedino nacionalizmom.

Zaista bismo trebali biti u stanju da konceptualno diferenciramo naciju i državu, kako bismo bili bolje opremljeni i efikasniji u odbacivanju oba. Iz primera Jungslawen generacije možemo naučiti da ako izbacimo određenu državu kroz vrata, ali i dalje prigrlimo nacionalizam, država će nam se vratiti kroz prozor. A sa državom i sva represija koja ide uz nju, kao što je to Rudolf Hercigonja naučio na najbrutalniji način kada mu se cela jugoslavija ukazala kao džinovski zatvor.

Iz ovog primera takođe možemo naučiti da koliko god nam se plemenito određeni nacionalistički borci mogu činiti, i simpatično zbog nepravdi koje su pretrpeli tokom svojih života, kao žrtve represije i eksploatacije, bez obzira na njihove plemenite namere i iluzije, način na koji su odabrali da se bore, i ciljevi koje su za sebe zacrtali, samo će reprodukovati represiju i eksploataciju.

Trebali bismo ovo naučiti ne da bismo moralistički osudili nekoga, već da bismo bili efikasniji u borbi protiv bednog stanja sveta, delimično proizvedenog i od strane nacionalizma i nacionalnih država.

Iako su mladi nacionalisti bosne (Mlada Bosna, MB) i hrvatske (Mlada Hrvatska, MH) bili blisko povezani, ne može se reći da su imali direktnog pandana u srbiji.

Najbliža nekakvoj Mlodoj Srbiji bila je grupa studenata koja se okupljala oko novina *Slovenski jug*, koje su izlazile 1903. godine. Tu grupu predvodio je Ljubomir Jovanović – Čupa, koji je bio jedan od vođa studentskih demonstracija protiv kralja Aleksandra 1903. godine, a kog je jedan od mladobosanskih ideologa Vladimir Gaćinović prozvao “Macinijem Mlade Srbije”. Ali ovo je očigledno bila starija generacija od Mlade Bosne i Mlade Hrvatske.

U vreme kad su Jungslawen-i već bili aktivni i uspostavljali veze u srbiji, grupa koja bi bila njihov ekvivalent u srbiji nije postojala. Ono što jeste postojalo bila je grupa nacionalističkih oficira koji su 1903. bili deo zavere da se ubije kralj, a koji su sada činili tajno društvo “Ujedinjenje ili smrt”, poznatije kao Crna ruka.

To je bila grupa sa kojom su Jungslawen-i uspostavili bliski odnos u srbiji. Čupina grupa je sada činila civilni deo Crne ruke. Njegov entuzijizam za, i znanje o evropskim nacionalističkim tajnim društvima 19. veka, poput Karbonara, omogućilo je koristan uzor za formiranje Crne ruke i njenih tajnih rituala i zakletvi.

6.

Mlada Bosna kao konkretna organizacija nije postojala. Ono što je postojalo bilo je mnoštvo tajnih klubova koji su osnivani svugde gde su postojala srednje škole u bosni. Tačnije bi bilo reći da je ime Mlada Bosna označavala generaciju, ili određeni milje, pre nego organizaciju.

Prvi klubovi ove vrste osnovani su u Mostarskoj gimnaziji 1905. godine: jedan je osnovao Dimitrije Mitrinović (koji će uskoro postati glavni ideolog MB), a drugi Bogdan Žerajić (koji će uskoro postati mučenik MB). Ubrzo su se ovakve grupe proširile po bosni, a jedna od najvažnijih grupa osnovana je u Sarajevu 1911. godine i nazvana “Srpsko-Hrvatska napredna organizacija”. Gavrilko Princip postat će njenim članom.

Dimitrije Mitrinović 1912. objavljuje pogram naslovljen “Program omladinskog kluba Narodno ujedinjenje” (grupa nije zapravo postojala) kojeg su usvojile sve Jungslawen grupe u bosni i hrvatskoj .

7.

Za razliku od Mlade Bosne, konkretna grupa koje se zvala Mlada Hrvatska jeste postojala.

Bila je to grupa pravaške omladine koja se odvojila od glavne Stranke prava 1910. godine i objavljivala istoimene novine. Njihovo razdvajanje počelo je na sličnim osnovama koje su imali Jungslawen u bosni, tako što su usvojili i agitovali za militantnije medote borbe. Za grupu koja je dolazila iz pravaškog miljea, i čak bila u savezu sa najizrazitije anti-srpskom i šovinističkom strujom tog pokreta koju je predvodio Josip Frank, sve više i više se otvarala za ideju jugoslovenske kulturne saradnje, iako je u početku i dalje podržavala ekskluzivni hrvatski nacionalistički program po kojem je na teritoriji hrvatske i bosne postojala samo hrvatska nacija.

Ipak, postojale su očigledne protivrečnosti u grupi, ako uzmemo u obzir da su članovi grupe bili i Mile Budak (očajan pisac i budući ustaša) i Tin Ujević (genijalni pesnik i budući jugoslovenski revolucionarni nacionalista, povezan sa Crnom rukom).

Ovo je samo uži smisao koji je pridavan imenu Mlada Hrvatska.

Isto ime, u širem smislu, korišćeno je za novi pokret koji se u hrvatskoj razvio naročito tokom Balkanskih ratova (1912-1913), a koji je bio sačinjen i od delova pravaške omladine (poput Ujevićeve grupe unutar uže MH) koji su usvojili jugoslovensku nacionalističku ideologiju, i od delova "napredne" omladine koji su usvojili militantnije oblike borbe. Ova nova grupacija postala je Mlada Hrvatska koja je bila direktni pandan Mladoj Bosni i razumevala je sebe kao jugoslovensku revolucionarnu nacionalističku omladinu.

8.

U Srbiji je već 1902. godine formirana tajna grupa inicijalno kao "privatna inicijativa", poznata pod različitim imenima: "Makedonski komitet", "Srpski komitet" itd. Grupa je bila inspirisana militantnom makedonsko-bugarskom grupom VMRO (Unutrašnja Makedonska revolucionarna organizacija) koja je koordinisala geriliskim ratom u makedoniji, koja je u to vreme još uvek bila deo turske.

Njihov je cilj bio da organizuju pro-srpske četničke odrede (VMRO je organizovala prve četnike, koji su sada poslužili kao uzor), kao paravojne formacije u službi nacionalističkih interesa srpske buržoazije, bez zvaničnih veza sa srpskom državom.

Uskoro je ovu grupu u potpunosti preuzela država, i od tada je postojala kao tajna organizacija pod imenom "Srpska odbrana", u formi obaveštajne mreže kao i strukture korišćene za organizovanje gerilskog rata, u vidu četničkih odreda.

Čabrinovićev plan primeni protiv albanaca nije doneta do 1999, kada je Miloševićev režim uspeo da privremeno raseli stotine hiljada albanaca sa kosova i pobije ih na hiljade.

20.

Važno je reći da je postojao barem jedan član ove generacije koji se javno odrekao nacionalizma nakon Prvog svetskog rata, dok je istovremeno prihvatio revolucionarni socijalizam. Bio je to Rudolf Hercigonja, kom je 1914. u Zagrebu suđeno jer je bio deo revolucionarne nacionalističke grupe, a koji je nakon rata postao komunista.

Hercigonja je 1919. godine napisao pamflet u kom se odrekao jugoslovenskih nacionalističkih ideja, osuđujući novu državu kao jednako represivnu kao što je to bilo austro-ugarsko carstvo, proglašavajući jugoslaviju za veliki zatvor koji mora biti raznesen dinamitom. Tekst je potpisao imenima mrtvih drugova iz Jungslawen generacije. Hercigonja je bio deo komunističke grupe koja je nekada nazivana anarhističkom zbog njihove anti-parlamentarne orijentacije. Ova grupa je bila u vezi sa savetnim komunistima iz nemačke. Nakon što je grupa ubila jugoslovenskog ministra unutrašnjih poslova 1921. godine, Hercigonja je otišao u SSSR gde je ubijen u staljinističkim čistkama.

21.

Miroslav Krleža je napisao da je za Mladu Bosnu nacionalizam bio mnogo važniji od ideje socijalne pravde. U romanu *Zastave* napisao je da su mladobosanci podržavali srpsku imperijalističku politiku na kosovu i u makedoniji. Sa tim se moramo složiti ako znamo da su se mnogi mladobosanci priključili četničkim jedinicama koje su počinile brojne zločine u tim područjima, i sledili ekstremno nacionalističke ciljeve. U isto vreme, ovi mladi nacionalisti su ili bili nesvesni, ili su odlučili da ignorišu, anti-radničko i anti-socijalističko nasilje koje su ovi isti četnički odredi činili u Srbiji.

Jungslawen generacija je potpuno poistovetila svoje nacionalističke ciljeve sa ostvarenjem neke vrste društvene pravde. To je očigledno u načinu na koji je Tin Ujević pisao o srpskim poredama u Balkanskim ratovima 1912-1913. Ova srbijanska teritorijalna proširenja je okarakterisao kao "ostvarenje utopije" kao i da je "nemoguće postalo ostvarena činjenica".

Ova je konfuzija proizašla iz činjenice da su pripadnici ove generacije bili u stanju da konceptualno razlikuju državu od nacije, ali nisu bili u stanju da utvrde tačan odnos između ta dva fenomena.

nacionalizmu. Posle Prvog svetskog rata, Cicvarić je postao otvoreni nacionalista, antisemita i zagovornik fašizma, a tokom nacističke okupacije srbije postao je i entuzijastični kolaboracionista.

I tako, dok je Čabrinović bio usred dilema između svog nacionalizma sa jedne strane, i anarhizma sa druge, prišao mu je neko (ko je sasvim je moguće bio agent Crne ruke) ko mu je rekao da može biti i nacionalista i anarhista istovremeno. Među intelektualnim uticajima na Jungslawen generaciju bilo je puno primera mešanja nacionalizma sa revolucionarnim, anarhističkim i sindikalističkim uticajima (na površan način), ali ovaj tekst je jedinstven pokušaj da se na ovako eksplicitan način pomešaju tako suprotstavljene ideje.

19.

Naravno, nisu svi pripadnici ovog pokreta koji su preživeli Prvi svetski rat otišli u zvanično fašističkom smeru posle.

Izuzetno interesantan slučaj je onaj Vase Čubrilovića. Vaso Čubrilović je bio najmlađi među atentatorima iz Sarajeva kojima je suđeno, a posle je postao cenjeni istoričar i umro je u dubokoj starosti 1990. godine.

Tokom 1930-ih, Čubrilović je postao član nacionalističke intelektualne grupe koja se zvala Srpski kulturni klub (SKK), a 1937. je napisao rad za jugoslovensku vladu koji je bio naslovljen "Isterivanje Albanaca", u kom je naučno razvio metode za rešavanje "albanskog problema na kosovu" tako što je preporučio različite načine za ostvarenje totalnog etničkog čišćenja albana iz jugoslavije. Neke od preporučenih metoda su: nasilna policijska represija, spaljivanje sela i komšiluka, ekonomski pritisak, verska diskriminacija, i drugi.

Ali, za razliku od mnogih drugih intelektualaca nacionalista, tokom Drugog svetskog rata Čubrilović je podržao Partizane, a ne kolaboracionističke snage. Posle rata, 1945. postao je ministar u vladi novog titoističkog režima. Već 1944. napisao je novi naučni rad o etničkom čišćenju naslovljen "Manjinski problem u novoj Jugoslaviji", ovoga puta za potrebe režima kog je predvodila Komunistička partija Jugoslavije. U njemu se založio za isterivanje albana, nemaca, italijana, mađara i rumuna iz jugoslavije, kao "ne-nacionalnih elemenata", tvrdeći da je trenutni rat najpogodniji period za takva rešenja, i da rat stvara priliku da se u nekoliko meseci ili godinu dana postigne ono što bi u doba mira zahtevalo mnogo godina ili decenija. Novi režim je zaista odlučio da protera većinu lokalnog nemačkog i italijanskog stanovništva. Iako je bilo mnogo represivnih mera usmerenih protiv albanskog stanovništva, odluka da se

Kada je 1908. godine austrija odlučila da izvrši aneksiju bosne – što je značilo da je odlučila da prestane da se pretvara da priznaje suverenitet turske nad bosnom i da jednostavno otvoreno proglasi bosnu svojom teritorijom – unutar srbije je došlo do velikih tenzija.

Taj je potez viđen kao velika provokacija usmerena protiv srpskih interesa i doveo je do intenzivne nacionalističke mobilizacije. Otvoreno se spekulisalo o mogućem izbijanju rata između austro-ugarske i srbije.

U tim uslovima je "Srpska odbrana" preimenovana u "Narodnu odbranu" i reorganizovana kao javna nacionalistička politička organizacija. Narodna odbrana je upravljala javnim nacionalističkim manifestacijama kao i regrutovanjem dobrovoljaca u četničke odrede, u sklopu priprema za mogući rat. Organizacija je vrlo brzo omasovljena.

Međutim, srbijanska buržoazija je ubrzo napravila zaokret, počela da sledi poteze velikih sila i odstupila od nacionalističke pozicije spremne za rat, te se pomirila sa aneksijom. Ovakav zaokret je od strane ekstremnih nacionalističkih krugova bio viđen kao čin izdaje.

9.

Ekstremniji nacionalistički krugovi su bili posebno uticajni u srbijanskoj vojsci. Uskoro je grupa mlađih zaverenika i atentatora iz 1903. zaključila da vladu sačinjavaju slabići i izdajnici, i da je na njima samima da deluju.

Organizaciju su formalizovali 1910-11. pod imenom "Ujedinjenje ili smrt", poznatijom kao Crna ruka.

Crna ruka je bila ekstremno nacionalističko tajno društvo sa proto-fašističkim odlikama. Iako nisu delovali javno, odlučili su da pokrenu novine *Pijemont* (nazvane po italijanskoj državi koja je viđena ka predvodnik procesa ujedinjenja italije) koje bi služile njihovim ciljevima. Novine je uređivao Čupa, koji je takođe uveo masonске uticaje u ovu organizaciju.

Idelogija koju je ova grupa propagirala sastojala se od ekstremnog nacionalizma i od otvorenog zagovaranja kulta nacije i države. Zagovarali su ukidanje sloboda, ljudskih prava i demokratije zarad zaštite interesa nacije. U njihovoj ideologiji jugoslovenska ideja je često poistovećivana sa idejom velike srbije.

Grupu je predvodio fanatični i beskrupulozni pukovnik Dragutin Dimitrijević – Apis, koji je smatran sivom eminencijom srbijanskog političkog života i kojeg su se političari plašili. Njegova desna ruka bio je Voja Tankosić, glavni četnički komandant i organizator četničkih logora za obuku.

Tankosić je od strane svojih savremenika bio opisan kao glup čovek koji je bio poznat po tome što je lično klaao dezertere i neprijateljske vojnike.

Crna ruka je faktički kontrolisala četničku organizaciju, a i postavila je svoje ljude na uticajna mesta unutar Narodne odbrane. Ovdje je bitno uzeti u obzir da se Narodnom odbranom nastavilo koristiti kao obavještajnom organizacijom, s mrežom agenata koji su blisko sarađivali sa četničkom organizacijom i srbijanskom državom. Ali sada je Narodna odbrana dobila i parelni, tajni, možemo reći “duboko državni” centar koji je kontrolisala Crna ruka, a da mnogi članovi Narodne odbrane toga nisu bili svesni.

Od 1908. godine Narodna odbrana se sve više fokusirala na bosnu i počela je i tamo da razvija mrežu svojih agenata. Fokus je potpuno prebačen na bosnu posle pobjeda srbijanske vojske u ratovima 1912-13, čime je Srbija preuzela kontrolu nad velikim delovima makedonije. Crna ruka je bila u dobrom položaju da koristi mreže koje je uspostavila Narodna odbrana, bez znanja srpske vlade. Upravo su korišćenjem ovih kanala mladobosanci bili poslani u sarajevo da ubiju Franca Ferdinanda.

Pobede u makedoniji nisu značile da su tenzije između Crne ruke i srpske vlade nestale. Vojne vlasti u novoosvojenim delovima makedonije i kosova, često sačinjene od članova Crne ruke, odbijale su da priznaju nadležnost civilnih vlasti, pa je ovim teritorijama upravljano kao okupiranim teritorijama, od strane vojske. Tokom ovog perioda Apis je i zvanično postao šef vojne obavještajne službe.

10.

Za mlade jugoslovenske nacionaliste iz hrvatske i bosne Srbija je postajala sve privlačnija. Bila je to nezavisna južnoslovenska država, sa političkim i ekonomskim sistemom koji se mladim nacionalistima činio kao veoma egalitaran, pogotovo u usporedbi sa austrijom.

Vladimir Čerina, vođa nacionalističkih revolucionara iz hrvatske, napisao je ovo o srpskoj demokratiji: “Možda kao nigdje u Evropi u Srbiji vlada jedna luda demokracija (...) gdje su socijalisti i anarhisti brojniji od naših konzervativaca i djevojka je tamo emancipovanija od naše”. Ovo je bilo veoma tipično mišljenje. Za vreme privremenog boravka u Beogradu (često su izbacivani iz bosanskih škola zbog političkih aktivnosti, pa bi svoje školovanje nastavljali u Srbiji gde su sklopili odnose sa Crnom rukom) članovi MB su bili veoma impresionirani egalitarnom kulturom Beograda, gde su se ljudi veoma različitog društvenog statusa zajedno družili po kafanama. Uprkos tome što nisu bili religiozni, voleli su da posećuju

Teško je ne složiti se sa Krležom ako uzmemo u obzir ovaj citat iz Čerininog teksta o pesniku Vladimiru Nazoru: “Ovaj apostol naše nacionalne energije, optimizma i religije, razarač varvarske kulture i vjesnik civilizovanih varvara, nas preporoditelja i pobjednika sutrašnjih, najfiniji i najstrasniji glas naše Krvi i Rase, pjesnik buduće Revolucije Duša, vizionar Nove Otadžbine, posvetitelj zemlje i života i objavitelj novih Heroja, on dolazi od Boga.”

Takođe je interesantno napomenuti da kada je atentat 1914. počinjen, Dimitrije Mitrinović je vest o tome dobio u nemačkoj, tokom boravka u kući britansko-nemačkog rasnog teoretičara Hjustona Stjuarta Čemberlena, kog je Mitrinović pokušao da regrutuje za jedan od svojih planiranih časopisa (Mitrinović je u pogledu ovoga bio veoma eklektičan, pa je za svoje planove pokušavao da regrutuje i Čemberlena i Kropotkina).

18.

Kao što je već pomenuto, dok je Nedeljko Čabrinović boravio u Beogradu, ulazio je u rasprave sa mladim anarhistima, za razliku od ostalih članova Mlade Bosne, i bio rastrgan između nacionalističkih i anarhističkih ideja.

Na kraju se vratio nacionalizmu, i to se verovatno delimično može objasniti činjenicom da se u Beogradu upoznao sa Krstom Cicvarićem. Cicvarić je bio najpoznatiji zagovornik anarhosindikalizma u Srbiji pre Prvog svetskog rata.

U trenutku kada je upoznao Čabrinovića, Cicvarić se i sam prebacivao na nacionalističke pozicije i bio je jedan od urednika lista *Pijemont* kojim je upravljala Crna ruka. Iako je sve više i više usvajao nacionalistička gledišta, u to vreme je sebe i dalje nastavio da zove anarhistom.

Štaviše, Cicvarić je pokušao da sintetiše anarhizam i nacionalizam u pamfletu kog je naslovio “Kako ćemo pobediti Austriju”, i kog je dao Čabrinoviću (Čabrinović je tokom suđenja eksplicitno potvrdio da je čitao ovaj tekst).

Ovo je jedan sasvim neobičan tekst, i možda prvi primer nečega što može biti nazvano nacional-“anarhizmom”. U njemu Cicvarić poziva na “sve-srpsku revoluciju” koju bi predvodio “srpski proletarijat” (koji se po njemu uglavnom sastoji od seljaka), što bi bio nastavak i završetak srpske revolucije sa početka 19. veka. Cilj takve revolucije bilo bi uspostavljanje “velike Srbije”, u kojoj će postojati socijalna pravda i jednakost, i neće biti “suza i krvi”. Ovo je bio jasan pokušaj kombinovanja anarhističkih ideja sa nacionalističkom retorikom, ali se na kraju sve završilo u čistom

tičke okupacije jugoslavije koja pokazuju kako nemački vojnici Hitleru predaju memorijalnu ploču posvećenu Gavrilu Principu i atentatu.

Šta je Hitler tačno mislio u tom trenutku danas je nemoguće reći, ali možemo reći nešto o odnosu nekih pripadnika Jungslawen generacije prema fašizmu.

Posle Prvog svetskog rata, individue povezane sa Jungslawen generacijom, imale su različite političke puteve, ali neki veoma važni ljudi iz ove generacije povezali su se sa fašističkim pokretima i eksplicitno te pokrete doveli u vezu sa svojim idejama.

Ljubo Leontić, važni član jugoslovenske revolucionarne nacionalističke omladine iz hrvatske, entuzijastično je radio na osnivanju zajedničke revolucionarne organizacije, ali je u tim nastojanjima sprečen atentatom u Sarajevu (baš tog dana je Leontić organizovao sastanak mladih nacionalista radi osnivanja nove organizacije).

Tokom 1920-ih Leontić je bio vođa Orjune (Organizacija jugoslovenskih nacionalista), fašističke organizacije koja je zagovarala uspostavljanje integralne jugoslovenske nacije. Ova organizacija je takođe zagovarala uvođenje korporativnog sistema, slavila je “domaći produktivni kapital i rad” i osuđivala finansijski i spekulativni kapital kao parazitski i anacionalan.

Dobroslav Jevđević, član Mlade Bosne koji je lično poznao Principa, postao je jedan od vođa Orjune, pogotovo njenih paravojnih četničkih odreda koji su korišćeni da bi se skršio radnički pokret. Tokom Drugog svetskog rata Jevđević je bio kolaboracionista.

Niko Bartulović je bio nacionalistički revolucionar iz dalmacije, a posle rata, član Orjune. Napisao je brošuru koja je kao svoj eksplicitni cilj imala da objasni kako fašistička Orjuna ima svoje korene u predratnom omladinskom pokretu.

Tokom 1930-ih, pojavila se nova fašistička organizacija u jugoslaviji. To je bio Zbor, koji će kasnije postati glavna kolaboracionistička organizacija tokom nacističke okupacije Srbije. Jedan od njenih vođa bio je Ratko Parežanin, član Mlade Bosne i cimer Gavrilu Principa u Beogradu.

Komunistički i anti-staljinistički pisac Miroslav Krleža, koji je lično poznao mnoge pripadnike ove generacije, pisao je za Vladimira Čerinu, jednog od vođa nacionalističke omladine iz hrvatske, da je njegov glas bio jedan od onih u kojim su se manifestovali “prefašistički simptomi histeričnog šovinizma”.

liturgiju u maloj crkvi Ružici na Kalemegdanu, pošto su tamo mogli da sretnu i samog kralja Petra.

Aktivnosti mladobosanaca su inspirisale i Mladu Hrvatsku da krene u pro-srbijanskom smeru. Kada je Bogdan Žerajić pokušao da ubije guvernera bosne Marijana Varešanina 1910. godine (a potom počionio samoubistvo i tako postao mučenik i veliki izvor inspiracije za mlade revolucionare), njegov prijatelj i ideolog Mlade Bosne Vladimir Gaćinović ustvrdio je da je Žerajić želeo da ubije Varešanina kako bi osvetio devetnaestovekovne hrvatske nacionaliste Eugena Kvaternika i Vjekoslava Bacha. Kvaternik i Bach su pokušali da izvedu oružani ustanak protiv austrije 1871. godine. Kada je pokušaj propao, hrvatski pravaši su okrivili Varešanina za smrt Kvaternika i Bacha. Obojica su bili bliski saradnici Ante Starčevića i među osnivačima Stranke prava.

Žerajevićeva žrtva je nagnala pravaše poput Tina Ujevića da usvoje jugoslovenski nacionalizam i pro-srbijansko stajalište: “Srbi pucaju i osvećuju naše mučenike”.

Ali glavni podsticaj za pro-srbijansku stvar bili su uspesi srbijanske vojske u balkanskim ratovima – oni su stvorili pro-srbijansku groznicu među omladinom kako u hrvatskoj tako i u bosni. Ujević je tada ustvrdio: “Naši ljudi u Monarhiji ne slute koliko je naša Srbija naša, kako je Srbija sto puta, neću reći srpskija nego baš hrvatskija od same Hrvatske, i oni to moraju da doznaju, da čuju i da vide.”. A njegov bliski saradnik i takođe bivši pravaš, Kreško Kovačić je insistirao: “Hrvati ne smiju nikada zaboraviti, da postoji jedna slobodna hrvatska država – Srbija, kao što Srbija ne smije nikada zaboraviti da postoji jedna neoslobođena srpska država – Hrvatska.”

I Ujević i Kovačić su otišli u Srbiju, kao i hrvatski Jungslawen-i poput Vladimira Čerine, Luke Jukića, Oskara Tartalje i Pavla Bastajića, koji su svi uspostavili veze sa Crnom rukom. Pouzdano se zna da su Tartalja i Bastajić postali članovi Crne ruke. Ujević i Kovačić su napisali revolucionarno nacionalističku brošuru koju je objavio *Pijemont*, izdavačka sekcija Crne ruke, a Luka Jukić je naoružanje i obuku dobio od Voje Tanosića i njegovih četnika. Obuku i naoružanje će iskoristiti u pokušaju atentata na bana Cuvaja u Zagrebu 1912. godine.

Bosanski nacionalistički revolucionari imali su i bliže odnose sa Crnom rukom, i prema sećanjima jednog od njih, Mustafe Golubića, “svi članovi Mlade Bosne postali su članovi Crne ruke” – verovatno je ovde mislio na

one koji su otišli u Srbiju. Mnogi od njih postali su četnici, prošli su kroz obuku u logorima i stekli borbeno iskustvo u Makedoniji.

Neki od njih, poput Principa i njegovih prijatelja, su od strane Tankosića ocenjeni kao previše bolešljivi, ali činjenica da su bili lošeg zdravlja, često kontemplirali o smrti i žrtvovanju, i bili spremni da umru za nacionalističku stvar, učinilo ih je veoma pogodnim potencijalnim atentatorima. Nejasno je da li su Apis i Tankosić zapravo mislili da će atentat na Franca Ferdinanda biti uspešan. Spekulisalo se da su oni zapravo verovali da Princip i drugovi neće biti uspešni i da će to proizvesti blamažu za vladu Srbije, koju je Crna ruka videla kao neprijatelja. U svakom slučaju, crnorukci su obezbedili kapsule sa cijanidom za mlade atentatore, kako bi mogli počiniti samoubistvo posle atentata, uspelog ili ne.

11.

Ideologija mladih jugoslovenskih nacionalista je na prvom mestu bila inspirisana nacionalističkim pokretima koji su doveli do ujedinjenja Nemačke i Italije. Anarhisti, levičari, kao i nacionalisti koji se danas dive Mladoj Bosni negiraju činjenice kada je pitanju osnovna srž ove mladobosanske ideologije: liberalizam.

Jungslawen-i su imali različite ideološke uticaje, ali oni koji su odredili njihove ciljeve – društvo kakvo su želeli da vide u budućnosti – bili su liberalni uticaji.

Na primer, objavili su brošuru koju je napisao bečki anarhista Pjer Rami (Pierre Ramus) *Laž parlamentarizma*, što je zaista bila anarhistička kritika parlamentarizma kao takvog. Međutim, kada su oni sami pisali o parlamentarizmu kakav je postojao u Bosni ili Hrvatskoj, nisu pisali o lažnom parlamentarizmu, već o lažnom parlamentarizmu.

Stalno iznova su dolazili do zaključka kako su odabrali revolucionarna sredstva zato što je bilo uzaludno koristiti parlamentarna sredstva političke borbe u zemlji lažne demokratije kao što je bila Bosna. Sa druge strane, parlamentarni sistem koji je bio na snazi u Srbiji videli su kao autentičan i privlačan.

Ne samo to, već i uprkos tome što su bili osetljivi na pitanja društvene i ekonomske nepravde, mislili su da ukoliko bi jugoslovenska nacionalna država koja bi se formirala na ruševinama austrijskog carstva, primenila kako agrarni tako i parlamentarni sistem koji je postojao u Srbiji (koja bi činila teritorijalnu srž ove nove države), bi to automatski rešilo sve socijalne, ekonomske i političke probleme sa kojima su se suočavali.

12.

Nacionalistička omladina u Bosni i Hrvatskoj je puno i stalno čitala. Ono malo novca što su imali trošili su na knjige – često ih iznajmljujući u malim knjižarama koje su služile i kao pozajmne biblioteke: čitali su dok su hodali ulicom, tokom obroka, i uveče pred spavanje. A omiljeni među piscima bio im je Niče. Kako su to tvrdili njegovi prijatelji, Gavrilo Princip je stalno citirao Ničea.

Motivi volje i odlučnosti, vitalnosti i aktivnosti, bili su veoma jaki u Jungslawen generaciji. Jedan od članova je kasnije rekao kako je ceo program Mlade Bosne mogao biti sumiran jednom rečju: akcija. Princip je verovao da je za razvoj snažne volje spavanje sa bombom u krevetu (nešto što je i sam praktikovao) daleko adekvatnije nego što su to bile sve popularne ideje francuskih pedagoga.

Ne iznenađuje to što su mladobosanci bili veoma otvoreni za ideje umetničke avangarde, pogotovo futurizma i ekspresionizma.

Miloš Vidaković, član Mlade Bosne, pisao je o *Manifestu futurizma* pre nego što je tekst postao poznat (1909). Omladina je sa oduševljenjem pozdravila destruktivni program futurizma, a po Vidakoviću cilj omladine bio je radikalna borba do tačke žrtvovanja. U poeziji ovih mladih revolucionara smrt i krv su stalno prisutni, kao i ideje konačne žrtve davanjem svog života za dobro nacije, ponekad u ratu u kom svi, uključujući i samog pesnika, ginu.

Dimirije Mitrinović je otišao korak dalje kada je 1913. godine napisao sopstveni futuristički manifest: *Estetičke kontemplacije*. On je takođe bio taj koji je uspostavio direktne veze između mladobosanaca i nemačkih ekspresionista 1912. godine.

Ideja raskida sa starijim generacijama, čiju su umerenu politiku mladi nacionalisti odbacili, bila je veoma komplementarna sa temom sukoba očeva i sinova koja je često bila prisutna u ekspresionističkim delima, kao i sa mišlju Hajnriha Mana da je ekspresionizam “duh ojačan akcijom”.

17.

Entuzijam mladih jugoslovenskih nacionalista za nemački nacionalistički pokret uzvraćen je kada je u prvom izdanju *Majn Kampfa*, Hitler napisao ovo o atentatu mladobosanaca na Franca Ferdinanda u Sarajevu: “Ovo je ruka Boginje pravde uklonila najvećeg i najsmrtonosnijeg neprijatelja Nemačke Austrije, nadvojvodu Franca Ferdinanda.”

U kasnijem izdanju je ova rečenica izbačena, a danas se Hitlerov stav spram Mlade Bosne obično ilustruje fotografijom okinutom u toku nacis-

U Sarajevu su održane studentske demonstracije u znak solidarnosti sa Zagrebačkim studentima. Ove demonstracije su bile organizovane od strane “srpsko-hrvatskih” revolucionara kojima je pripadao i Gavrilo Princip. Usledio je “đački generalni štrajk” u hrvatskoj koji je bio važan korak u širenju jugoslovenske nacionalističke ideje, kao i u sklapanju bliskijih veza između srpske i hrvatske omladine, što je uključivalo i bivše pravaše koji su sada prihvatili pro-srbijansku orijentaciju i spremali su se za nacionalnu revoluciju sa ciljem uspostavljanja jugoslovenske države: Po njima, Ante Starčević je sebe video kao jugoslovena zato što je verovao da su svi srbi hrvati – Verovali su da je jugoslovenska ideja preformulisala taj isti Starčevićev program, ali na višem nivou i sada sa revolucionarnim metodama na raspolaganju.

16.

Jugoslovenski nacionalistički revolucionari su svoje ideje razvijali u periodu kada su ideje “integralnog nacionalizma” bile popularne među mladim nacionalistima evrope. Ova doktrina koja je dolazila iz francuske insistirala je na važnosti kulturno homogene nacije i unitarne nacionalne kulture.

Uticaji integralnog nacionalizma pogotovo se mogu prepoznati u omladinskoj ideji da pojedinačni delovi jugoslovenske nacije ne mogu preživeti ako su izolovani, kao i da svaka nacija koja je u procesu formiranja, ili je na neki način u opasnosti, zahteva velike žrtve od svojih individualnih pripadnika, pogotovo od omladine. Po ovoj doktrini moralno je ono što služi naciji.

Ideja da je jedinstvo i homogenost nacije preduslov za njeno preživljavanje i razvoj, rezultovalo je u agresivnoj tendenciji zagovornika integralnog nacionalizma ka asimilaciji drugih nacija. Integralni nacionalizam je bio važno poglavlje u istorijskom razvoju reakcionarnih ideja u evropi, koje je obezbedilo istorijsku vezu između liberalnih ekstremno nacionalističkih ideja devetnaestog veka sa jedne strane, i fašizma sa druge. I upravo su među ovim intelektualcima francuske i italije, koji su odlučili da pomešaju aspekte integralnog nacionalizma i revolucionarnog sindikalizma, formulisani prvi fašistički programi.

Jungslawen generacija je u velikoj meri oblikovana tendencijom koja je često nazivana “pobunom protiv razuma”. Ovo je uključivalo ne samo već pomenute uticaje poput Sorela, u smislu u kom je on formirao svoje sindikalističke ideje instistirajući na važnosti mita, već pre svega i uticaj koji je na njih imao Niče.

Određena kognitivna disonanca je bila neophodna kako bi ovakvo viđenje srbije bilo održano – što je bilo olakšano činjenicom da su se, prema sopstvenim memoarima, mladobosanci tokom svog boravka u Beogradu družili isključivo među sobom. Prema jednom od njih, Ratku Parežaninu, tokom višemesečnog života u Beogradu (u toku kojeg je bio cimer Gavrila Principa), ne samo da se nije sprijateljio ni sa jednom lokalnom mladom osobom, već čak nije ni razgovarao ni sa jednom od njih. Njihovi jedini kontakti u Beogradu bili su oni povezani sa Crnom rukom.

U to su vreme u Beogradu postojali su mladi anarhisti i revolucionarni sindikalisti. Da su bosanski Jungslawen-i sa njima imali ikakav kontakt, lokalci bi im mogli ispričati da su učestvovali u mnogim štrajkovima, da su neki od ovih štrajkova brutalno ugušeni i da su u nekim slučajevima radnici ubijani od strane države, kao i da su mladobosanski novi prijatelji, četnici, ponekad korišćeni za brutalne napade na radnički pokret. Takođe su im mogli ispričati kako država zabranjuje anarhističke novine.

Ali pošto se takvi razgovori nisu dogodili, mladobosanci, koji su čitali anarhističku literaturu i simpatizali delimično sa njenim sadržajem, nisu bili primorani da se suoče sa realnošću toga ko su njihovi novi saveznici bili, ili možda nisu želeli da se suoče sa ovom realnošću. Stoga su mogli da uspostave najbliže odnose sa antidemokratskom i proto-fašističkom Crnom rukom, i da se istovremeno dive “srpskoj demokratiji”.

Jedini među njima koji će sebe opisivati kao anarhistu, Nedeljko Čabrinović, je takođe bio jedini među njima koji je imao neke kontakte sa mladim anarhistima iz Beograda. Zbog ovoga uticaja je oscilirao između anarhističkog i nacionalističkog stajališta, te ga je zbog toga Gavrilo Princip smatrao “nedovoljno inteligentnim” i “nedovoljno nacionalnim zato što je pre bio anarhista i socijalista”.

13.

Simpatije za neke aspekte anarhizma su bile stvarne, ali su takođe bile i svesno površne.

Jungslawen-i su sebe videli kao revolucionare i tražili su inspiraciju među drugim revolucionarima. U to vreme bilo je teško za svakoga ko je želeo da izvrši “prevrat političkog sistem” da ne bude inspirisan ili delimično pod uticajem primera anarhističkih revolucionara.

Simpatije su bile uglavnom za “anarhističke metode” koje su korišćeni u to vreme, a nekada su se na njih referisali i kao na “ruske metode” – ali u tim metodama (kao što je, na primer, atentat) nije bilo ničega inherentno anarhističkog, i omladina je toga bila svesna.

Tokom svog suđenja Princip je jasno izjavio da, iako je mislio da bi društvo uspostavljeno na principima koje je predlagao Kropotkin teorijski bilo moguće ukoliko bi se okolnosti promenile, ovo nije bila njihova briga: “Ali mi kao nacionalisti premda smo čitali i socijalističkih i anarhističkih spisa, nismo se mnogo tim pitanjem zabavljali, jer smo držali da svaki od nas ima drugu dužnost, nacionalnu dužnost”. Takođe je jasno istakao da je njihov cilj bilo uspostavljanje jugoslovenske nacionalne države, bilo u formi republike ili monarhije.

Čak je i Nedeljko Čabrinović, koji se barem neko vreme smatrao anarhistom, to formulisao ovako: “Ja sam pristaša radikalne anarhističke ideje, zatim da se terorizmom uništi današnji sistem i da se mesto njega zavede drugi, liberalniji sistem; stoga ja mrzim sve predstavnike današnjeg navodno ustavnog sistema, i to ne kao osobe ove ili one, već samo kao nosioce te vlasti, koja svet tlači”.

Ovde je evidentno izjednačavanje “anarhizma” sa određenim militantnim vidovima borbe, kao i liberalizam koji leži u temeljima takvog stava.

14.

Razlozi za ovo su očigledni ako uzmemo u obzir da su Jungslawen-i smatrali da svaka nacija mora imati svoju “Francusku revoluciju”, kao i da su štampali i s velikim entuzijazmom širili “Deklaraciju o pravima čoveka i građanina”.

Jedan od istorijskih uticaja koji je bio veoma inspirativan za njih bili su devetnaestovekovni nemački liberalni nacionalistički studentski klubovi, Burschenschaften. Oni su imali veliku ulogu u Martovskoj revoluciji i u ujedinjenju nemačke 1871. godine. Bili su liberalne i ekstremno nacionalističke orijentacije, zalagali su se za slobodu, prava i demokratiju, ali su nekada iz svog članstva isključivali jevreje, zato što su bili “nedovoljno nacionalni”.

Mitrinovićev program kog su svi Jungslawen-i usvojili, i koji je u velikoj meri odredio njihovu frazeologiju, takođe je u svojim temeljima sadržao liberalizam. Isticao je da je cilj “kluba” širenje nacionalne svesti među onim delovima “našega rascijepanoga, raznoimenoga i raznokulturnoga naroda” koji su potpuno ili nedovoljno svesni svojih nacionalnih prava, nacionalnih dužnosti i nacionalne vrednosti, te preporučivao: “Suzbijanje svega anacionalnog i antinacionalnog u materijalnom i duhovnom životu našega naroda”.

Cilj ovoga programa bila je modernizacija. Za Mladu Bosnu modernizacija je značila usvajanje vrednosti liberalne evrope, kao i njene kulture.

Mitrinović je to ovako formulisao: “Ne možemo ostati neosetljivi prema bogatom i mnogostranom životu modernog i jakog Zapada, zato što će nas u tom slučaju, nekulturne i nemoderne kakvi jesmo, taj bogati i jaki Zapad pregaziti silom svoje kulture”. A tokom suđenja zbog atentata na Franca Ferdinanda, Vaso Čubrilović, najmlađi među optuženima, je to ovako sumirao: “Nacionalista se bori da njegov narod dođe na stepen na kome su drugi narodi, da kulturno i politički podigne narod”. Ova ideja dostizanja nivoa razvoja drugih nacija prisutna je svuda u spisima MB. Kako je to Danilo Ilić rekao, takođe tokom suđenja: “Ako su Nijemci postigli to da budu jedna nacija, zašto to ne bi mogli i Srbi, Hrvati i Slovenci.”.

Za njih je nacionalizam bio neophodni preduslov za uspostavljanje demokratije, opšteg prava glasa, nacionalnog suvereniteta i ukidanje svih aristokratskih privilegija.

15.

Kao što je već rečeno, Jungslawen generacija je imala mnogo površnih simpatija za atentate koje su počinili anarhistički i nihilistički revolucionari. Ali postojale su i slične simpatije za metode koje su primenjivali revolucionarni sindikalisti. Ovaj uticaj je dolazio iz francuske i italije, a Žorž Sorel je bio pogotovo važna figura.

Oni su simpatizovali ne-parlamentarne načine borbe i videli ih kao potencijalno korisne u svom kontekstu. Štaviše, upravo je ova generacija popularizovala upotrebu reči “štrajk” u srpsko-hrvatskom jeziku.

Ali opet, osnova i ciljevi ovih metoda transformisani su: umesto fokusa na proletarijat i porast solidarnosti među proleterima sa svakim novim štrajkom, kako su to videli i praktikovali sindikalisti, nacionalistička omladina je štrajk videla kao metodu transformacije anacionalnog naroda u naciju. Umesto generalnog štrajka koji će srušiti kapitalizam oni su verovali u revoluciju koja će stvoriti jugoslovensku nacionalnu državu.

Srednjoškolac Milivoj Šćerbak pokušao je 1911. godine da ubije učitelja i posle neuspeha je izvršio samoubistvo. Ovo je dovelo do prvog “dačkog štrajka” u hrvatskoj, koji se sastojao uglavnom od srednjoškolaca. Šćerbak je zapravo bio vođa jedne od mnogih dačkih i studentskih nacionalističkih revolucionarnih grupa. Drugi dački štrajk izbio je 1912. kad je ban Cuvaj otvoreno iskoristio apsolutističke metode u vođenju političkog života hrvatske. Studenti su okupirali univerzitetsku zgradu i postavili na nju crnu zastavu, u čemu je učestvovalo više od 300 studenata.